

Gebrandschilderde ramen

De oude kleine Romaanse ramen van de Hervormde Gemeente Hemmen zijn in 1740 afgebroken of doorgeslagen. Men heeft er lange ramen van gemaakt. Door die lange ramen had men tevens de kans erin wat af te beelden.

Als er in de protestantse kerken iets werd gedaan aan afbeeldingen, dan is het vaak geweest dat men op de ramen stukken uit de vaderlandse geschiedenis verbeeldde. Denk maar aan de Goudse ramen. Men heeft besloten dat er niet iets van het geslacht Van Lijnden in de ramen werd aangebracht. Het werden Bijbelse taferelen. De gedachte werd daarbij geopperd dat bij het binnenkomen van de kerk men een opgang kon maken naar het centrum.

Toen men aan de restauratie van de kerk was begonnen, wilde men ook de ramen een zekere functie geven en is gekozen voor gebrandschilderde ramen.

De prachtige gebrandschilderde ramen zijn in 1933 ontworpen en vervaardigd door glazenier Femmy Schilt-Geesink (1908-1988) met behulp van haar echtgenoot Johan Lodewijk Schilt (1913-2010) te Laren. Elders lezen we dat de ramen in 1938 geplaatst zijn. De juiste raamvorm werd door haar mathematisch berekend. Ze geven links en rechts een beeld van verhalen uit het Nieuwe Testament.

Op jonge leeftijd ontving Femmy in 1931 van de baronnen Van Lynden de opdracht één raam in de kerk te voorzien van een voorstelling in gebrandschilderd glas. Het werd een voorstelling van de Barmhartige Samaritaan. Inmiddels was men in Hemmen begonnen aan de restauratie van de kerk. Na het bezichtigen van de ramen in de kathedraal van Chartres (Fr.) stelde Femmy aan de baronnen voor om het raam te wijzigen. "Zij vond haar Raam te emotioneel, vooral te weinig vervlochten met de omringende architectuur", aldus vertelt haar echtgenoot in zijn boek "Het verhaal achter haar Ramen, ode aan Femmy Geesink". Zij kreeg de opdracht 9 ramen van de kerk te voorzien van Bijbelse voorstellingen in gebrandschilderd glas.

In de oorlog werd de kerk deels verwoest en ook de ramen zwaar beschadigd. Gelukkig waren de concepten nog aanwezig zodat mevrouw Schilt-Geesink de opdracht kon krijgen de ramen te restaureren.

Femmy Geesink als 25 jarige

In de ramen aan de noordzijde, de Lingekant, worden de **gelijkenissen van Jezus** afgebeeld. Eerst de **gelijkenis van de Barmhartige Samaritaan en van de Verloren Zoon**. Bij dit raam ligt de nadruk op het verloren mensenkind. Daarbij komt voor de uitspraak: "Ik zal opstaan en tot mijn vader gaan. De vader wordt afgebeeld die uitgaat de zoon tegemoet. Het is heel merkwaardig, en dat moeten we goed weten in de kerk, dat Hemmen nog altijd de gedachten heeft dat men naar buiten tegemoet moet gaan om te ontvangen. Aldus Ds. Smits (1915-2003) die deze teksten over de ramen geschreven heeft.

Onderstaande tekst uit het boekje "De Ramen der kerk te Hemmen" 1960
 Waarschijnlijk geschreven door mevrouw A.M.C. van Lynden-van den Bosch

Het onderste Medaillon, genaamd De verloren Zoon

Men ziet den zoon in de armen van den vader, die hem omhelst. Achter den vader, die met het gelaat naar ons toestaat het huis met twee verlichte ramen en links de open poort, en schoven aan beide zijde voor het huis.

Boven het Medaillon de woorden:

"En als hij nog ver van hem was zag hem zijn vader en werd met innerlijke ontferming bewogen en toeloopende viel hij hem om den hals en kuste hem."

Het daarop volgende raam verbeeldt de **gelijkenis van de tollenaar** die in de tempel komt. In deze gelijkenis wordt onderstreept dat men zondaar is. De farizeeër zegt daar: "Ik dank zo dat ik niet ben zoals die ander". Een zonde die in de kerk vaak wordt bedreven: wij zijn in ieder geval niet zoals die of die. Door de tollenaar wordt gezegd: "O God, wees mij genadig". En de tollenaar gaat naar zijn huis, meer begenadigd dan de farizeeër.

*Onderstaande tekst uit het boekje "De Ramen der kerk te Hemmen" 1960
Waarschijnlijk geschreven door mevrouw A. M. C. van Lynden - van den Bosch*

Het onderste Medaillon, genaamd: De phariseeër en de tollenaar.

De phariseeër staat daar met een vroom, maar zeer zelfgenoegzaam, schijnheilig gelaat, in den Tempel God te danken, dat hij zoo vroom is en zooveel beter dan die tollenaar.

De tollenaar ligt geknielt, de oogen vol schaamte naar den grond geslagen en bidt (woorden, die boven dit medaillon geschilderd staan):

O, God! wees mij zondaar genadig!"

Lucas XVIII : 13

Dan gaan we verder naar het koor toe.

Daar worden de grote heilsfeiten afgebeeld: **Kerstmis, Goede Vrijdag**, op de plaats waar het altaar gestaan heeft en waar later de preekstoel gehecht was aan de muur, het

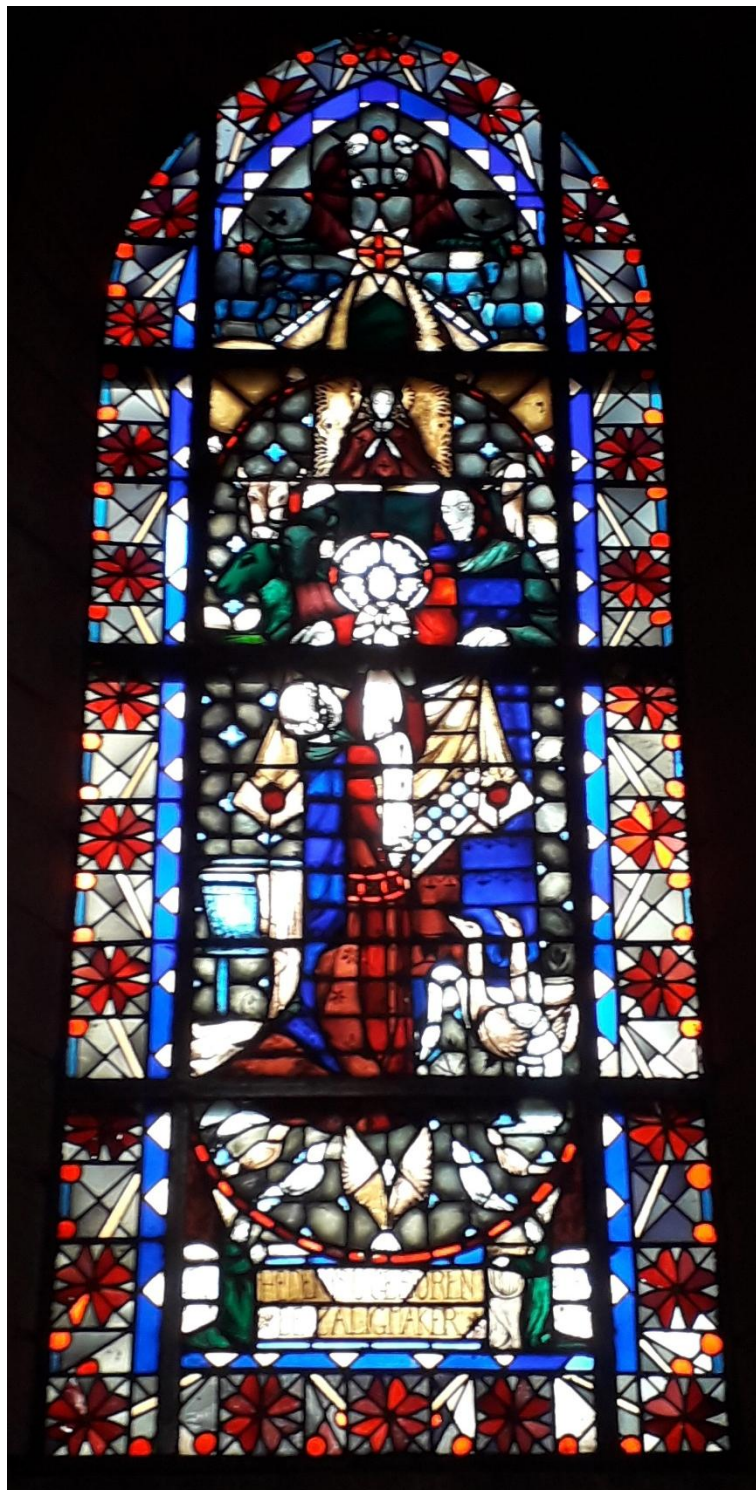
Avondmaalsraam en vervolgens **Pasen en Pinksteren**.

Kerst

Het is heel bijzonder dat in het raam met de uitbeelding van het kerstverhaal niet Maria centraal staat. Ds. Smits weet niet waarom dat is. Zij moet er toch een beetje huiverig voor geweest zijn het al te veel in de Maria verheerlijking te zoeken. In het evangelieverhaal van Mattheüs wordt Maria wel genoemd, maar Jozef treedt veel sterker naar voren. In een droom verschijnt bij Jozef een engel die zei: "Jozef, zoon van David, schroom niet Maria, uw vrouw, tot u te nemen, want wat in haar verwekt is, is uit de heilige Geest".

In het hele evangelie van Mattheüs wordt gesproken van het kind en zijn moeder. Het gaat hier dus, niet zoals wij in West-Europa helemaal in de Mariagedachte zijn verzeild geraakt, om het kind en de moeder. Jozef vertrekt met het kind en zijn moeder naar Egypte en keert terug naar Nazareth als Herodes gestorven is.

In het raam ziet men de oude christelijke voorstellingen namelijk de kop van de os en de kop van de ezel. Het grijpt terug naar de uitspraak van Jesaja: "De os kent de kribbe van zijn meester en de ezel ook, maar Israël kent mij niet". Ook het waken wordt uitgebeeld door middel van een paar ganzen, de waakvogels. Dan helemaal boven in het venster ziet men iets van God en de Heilige Geest afgebeeld. Het licht dat doorbreekt, zoals het licht ook een wonderlijke betekenis heeft in Genesis 1: "Er zij licht en er was licht". Dit kerstraam is zeer vol en bijzonder fraai van kleuren. Maria is afgebeeld met een blauwe mantel. Groot afgebeeld staat daar Jozef die als het ware de verantwoordelijkheid neemt voor het kind en zijn moeder.

Onderstaande tekst uit het boekje "De Ramen der kerk te Hemmen" 1960
 Waarschijnlijk geschreven door mevrouw A. M. C. van Lynden - van den Bosch

Bethlehem

Wanneer de bezoeker, zelf een verloren schaap voelende en in den tempel getreden, tot bezinning komende, zich als een zondaar voelt, evenals de tollenaar, als een zondaar, dien alleen genade redden kan, dan treedt hij daarmede in het Heilige der Heiligen (d.i. in het Koor van de kerk). Maar dan ziet de mensch met verbazing, dat zijn Redder niet is een machtig held, maar een Klein Kind en dat, wanneer hij Hem volgen wil, hij ook moet herboren worden als een geestelijk Kind. "Al wie door ootmoed wordt herboren, is van het Hemelsche geslacht," zong Vondel.

Van beneden naar boven: De stal, beneden duifjes, konijntjes enz.

Dat gaat zoo door aan beide zijden van het raam tot bijna boven aan toe: Koeien en schapen, om ons voortdurend te herinneren, dat wij op de aarde zijn. Alleen boven aan het raam gekomen, als wij den hemel naderen, dan liggen daar de herders geknield.

Binnen deze omlijsting (de binnenlijst, want de buitenlijst vormt een mozaiek van bloemkleurige, juweelige figuren) binnen deze dierenomlijsting, staat daar opgericht de Moeder Maria.

Wij zien haar geheel van opzijde, het gelaat van ons afgewend, opziende naar het Goddelijk Kind, het Kind van de aarde van vleesch en bloed, de zoon des menschen, het vleesch geworden Woord Gods. Zij houdt het kind hoog op en vertoont het aan de menscheit, die in donkerheid zit. Aan de rechterzijde van het Kind staat Jozef. In een gebaar van oneindigen eerbied heeft hij van achter het Kind een kleurig doek ontvouwd. Het kleine Jezus-Kind bidt. Is niet geheel zijn leven een gebed geweest tot Zijn Vader?

Boven het biddende Kind zweeft de Engel, die neergedaald was in den nacht om den herders de geboorte aan te kondigen. "Ziet, ik verkondig u groote blijdschap." Zijne vleugels vereenigen zich boven zijn hoofd, als de vleugelen der cherubs met goud bedekt, op den deksel van de Ark des Verbonds in het Heilige der Heiligen van den Tabernakel. Waar de vleugelen zich vereenigen, schittert de ster van Bethlehem. Aan de beide zijden van de Ster liggen de herders geknield.

Men kan het raam ook zien van boven naar beneden; dan leeft men de geschiedenis mee met de herders. Van uit den Hemel, waar de Ster blinkt, daalt men met den Engel mee op aarde, in den stal en gaat daar "zien het woord, dat geschied is". Van onderen naar boven: één stijgend gebed. Van boven naar beneden: één dalende zegening. Onderaan het raam de woorden uit Lucas II : 11: **"Heden is u geboren de Zaligmaker."**

Dan volgt het raam van de **Goede Vrijdag**. Er worden twee figuren bij het kruis afgebeeld en ik kan het niet anders zien, niemand weet wat de kunstenaar bedoeld heeft, de één heeft een staf in de hand, de ander een boek. Daarin worden uitgebeeld Mozes en Elia die bij het kruis aanwezig zijn als de vervulling van de Wet en de Profeten. Genoemd worden de woorden: "Eli, Eli, lama sabachtani", dat is: "Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten". Mattheus 27 : 46

Onderstaande tekst uit het boekje "De Ramen der kerk te Hemmen" 1960
Waarschijnlijk geschreven door mevrouw A. M. C. van Lynden - van den Bosch

Gogoltha

Nadat de mensch zijn Zaligmaker gevonden heeft, zal hij Hem volgen. Hij ziet, dat die weg voert naar Gogoltha, waar de Heiland gekruisigd wordt, als verzoening voor de zonden van dien mensch, die zich zelf niet verlossen kon. De Heiland is Verzoener. Hij neemt de zonden, die niet de Zijne waren, van den mensch over. Hij neemt het verdriet, tot zelfs het allerdiepste, onze van God verlatenheid, die Hij nooit gekend had, op zich, zoodat Hij aan het Kruis roept: **"Eli, Eli, Lama, Sabachtani!"**, dat is: **"Mijn God, Mijn God! waarom hebt Gij mij verlaten!"** Matth. XXVII : 46. Dan hoort de mensch de woorden: "Het is volbracht. In Uwe handen beveel ik Mijnen geest." Lucas XXIII : 46.

Toen scheurde het voorhangsel des tempels in tweeën, van boven tot beneden. De toegang voor den mensch naar het Heilige was geopend. De wereld is overwonnen.

Opstanding en Avondmaal

Het raam waar het altaar gestaan heeft en de avondmaalstafel is gekomen heeft twee medaillons.

Bovenste medaillon:

Het ledige graf. "Wat zoekt gij den levende bij de dooden, Hij is niet hier, maar Hij is opgestaan". Lucas 24 : 5 en 6

Onderste medaillon:

Het Avondmaal. "Dit is mijn bloed hetwelk vergoten wordt tot vergeving der zonden". Mattheus 26 : 28

Onderstaande tekst uit het boekje "De Ramen der kerk te Hemmen" 1960

Waarschijnlijk geschreven door mevrouw A. M. C. van Lynden - van den Bosch

Het bovenste Medaillon: Het ledige graf

De vrouwen komen vroeg in den morgen met specerijen in het graf, om het lichaam van Jezus te balsemen, maar zij vinden het ledig. Links in het graf staat een Engel, die zegt (en deze woorden staan op het raam, onder de voorstelling): "Wat zoekt gij den levende bij de dooden, Hij is niet hier, maar Hij is opgestaan." Lucas XXIV : 5 en 6

Het onderste Medaillon: Het Avondmaal

dat alles omvat en als de sleutel is van de beide ramen, waartusschen het in staat:

"Golgotha" en de "Opstanding". Op den achtergrond in het midden staat Christus met het gelaat naar ons toe. Hij houdt den beker in de hand en zegt: "**Dit is mijn bloed**, het bloed des Nieuwen Testaments, **hetwelk** voor velen **vergoten wordt tot vergeving der zonden.**" Matth. XXVI : 28. Deze woorden staan boven dit Medaillon.

Pasen

Het vierde raam gaat over Pasen en heeft de tekst: "Ik ben de opstanding en het leven".
Johannes 11 : 25

Onderstaande tekst uit het boekje "De Ramen der kerk te Hemmen" 1960
Waarschijnlijk geschreven door mevrouw A. M. C. van Lynden - van den Bosch

Het opstandingsraam

Na het ledige graf, ziet men in het volgende raam Jezus opgestaan uit de dooden. Terwijl aan het kruis het gewonde naakte lichaam met de naar boven smeevende armen en het gelaat naar den verlaten hemel gericht is, zweeft ook hier, evenals op het Golgotha-raam, het nu wedergeboren lichaam van Christus in een blinkend kleed, met blauw omstraald, tusschen Hemel en aarde, achter Hem nog een herinnering van het Kruis, nu gebloemd. Het gelaat ziet thans van uit den Hemel, verheerlijkt naar beneden naar het Menschdom, terwijl aan Zijn voeten ter linkerzijde Maria Magdalena Zijn kleed vol eerbied kust, en aan de rechter zijde, Maria, Zijn moeder in aanbidding naar Haar Zoon opziet. Onder op het raam de woorden: **"Ik ben de opstanding en het Leven."**

Joh. XI : 25

Pinksteren

Het pinksterraam valt in twee delen uitéén namelijk: het na de oorlog aangebrachte onderste gedeelte dat licht is, en het grotendeels behouden gebleven bovenste gedeelte waarin veel donkere tinten zitten. Vlak voor de oorlog is men erg onder de indruk gekomen van de donkere gebrandschilderde ramen in de gotische kerk van Chartres in Frankrijk. Hier in Hemmen vond men dat dit raam in zijn geheel te donker was. De geschiedenis moet men de volle munt geven en het is daarom noodzaak bij verval of beschadiging zoveel mogelijk te

herstellen in de oorspronkelijke staat. Zo heeft Hemmen net als alle andere kerken zijn geschiedenis. Bij de ramen ging het er dus om dat als men de kerk binnenkwam men zou zien wat Jezus gesproken had, de heilsfeiten en wie er verder over gesproken hadden.

Onderstaande tekst uit het boekje "De Ramen der kerk te Hemmen" 1960
Waarschijnlijk geschreven door mevrouw A. M. C. van Lynden - van den Bosch

Het Pinksterwonder

Men moet dit zien van beneden naar boven. Onderaan liggen eenige apostelen geknield in diepe ontvankelijkheid, biddende. Daarboven staat midden in het raam een apostel met het gelaat naar ons toe, een apostel met een schaal in de rechterhand, eenige jongeren om hem heen doopende met de linkerhand. Daarboven een apostel (Petrus), die aan vertegenwoordigers van alle deelen der aarde, tot alle rassen behorende, wat men aan hun verschillende huidkleur ziet, elk in hun eigen taal, het Evangelie verkondigt. Tongen vuurs zweven boven de hoofden.

Onderaan: **"Ik zal uitstorten van mijn geest op alle vleesch."** Handelingen II : 17.

Nu zendt Christus hen henen, de wereld in (wij komen weer in het schip van de Kerk, rechterzijde). Wel **in** de wereld, maar niet **van** de wereld, met de opdracht Hem te verkondigen. "Onderwijst dan alle volken, hen doopende in de naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes, leerende hen onderhouden alles wat Ik u geboden heb." Matth. XXVIII : 19.

De apostelen Paulus en Petrus

Aan de rechter zijde vinden we afbeeldingen van de apostel Paulus die over Jezus sprak na zijn bekering op weg naar Damascus. En Paulus vroeg: "Heer, wat wilt Gij dat ik doen zal?".

Onderste medaillon:

Paulus op de Areopagus. "God, de tijden der onwetendheid overzien hebbende, verkondigt nu allen mensen alom, dat zij zich bekeeren".

Onderstaande tekst uit het boekje "De Ramen der kerk te Hemmen" 1960
 Waarschijnlijk geschreven door mevrouw A. M. C. van Lynden - van den Bosch

Het Paulus-raam

Het onderste Medaillon: Paulus op den Areopagus

Dit deel van de Zending, de eerste in Europa, wordt voorgesteld door de prediking van Paulus in Athene, het centrum van de antieke beschaving, met de woorden, die boven dit Medaillon staan: **"God dan, de tijden der onwetendheid overzien hebbende, verkondigt nu allen menschen alom, dat zij zich bekeeren"**

Handelingen XVII : 30

Het laatste raam beeldt Petrus uit met het visioen dat hij had om te gaan naar zijn hoofdman Cornelis. Hij vond dat dat niet kon en de stem zei: "Wat ik geheiligd heb, wat ik rein heb genoemd zult gij niet onrein noemen".

Onderste medaillon:

De schone Poort. "Zilver en goud heb ik niet, maar hetgeen ik heb, dat geef ik U: in den naam van Jezus Christus, den Nazarener, sta op en wandel". Hand. 3 : 3

Zo staan de grote apostelen Paulus en Petrus ook afgebeeld op de ramen. Petrus die moest begrijpen dat het verschil tussen jood en heiden niet voortdurend gehandhaafd kon blijven maar dat door Jezus Christus, zoals in de brief van de Efeziërs staat, de scheidingswand tussen de twee is weggefallen. Wat God rein noemt zult gij niet onrein noemen. Zo zijn we de hele Bijbel of het christelijk geloof rond geweest in de kerk van Hemmen.

Onderstaande tekst uit het boekje "De Ramen der kerk te Hemmen" 1960
 Waarschijnlijk geschreven door mevrouw A. M. C. van Lynden - van den Bosch

De schoone poort

Dit Medaillon verbeeldt dat deel van de Zending, dat de **daad Gods** brengt, het genezen van de aardsche en lichamelijke nooden (zooals Paulus het **Woord Gods** had gebracht), gelijk Jezus Zijn eigen werk karakterizeert in het antwoord aan Johannes den Dooper, gezonden op diens vraag of Hij wel de Christus is: "Boodschapt Johannes hetgeen gij hoort en ziet: de blinden worden ziende, de kreupelen wandelen, de melaatschen worden gereinigd, de dooven hooren, de dooden worden opgewekt en den armen wordt het Evangelie verkondigd." Matth. XI : 6.

Het lenigen van sociale lichamelijke nooden, dit wordt op dit raam in beeld gebracht door de voorstelling van het genezen van den kreupelen bedelaar aan de Schoone Poort van den tempel te Jeruzalem door Petrus en Johannes, en om voor goed duidelijk te maken, dat ook voor het lenigen van sociale nooden geldt niet het eerste en eenige noodige is, worden de woorden van Petrus tot den Kreupele in Handelingen III : 3 vermeld boven dit Medaillon:

"Zilver en goud heb ik niet, maar hetgeen ik heb, dat geef ik U: in den naam van Jezus Christus den Nazarener, sta op en wandel."